

Rijkswaterstaat

Verkenning de infraopgave van de toekomst en de arbeidsmarkt

Groepsgesprek met opleiders

Op 20 mei 2022 vond een groepsgesprek met opleiders plaats. Aan de hand van twee toekomstverhalen ging Futureconsult in opdracht van Rijkswaterstaat in gesprek met de opleiders over de implicaties van die verhalen en de toekomst van werken.

In dit document geven we kort de belangrijkste opgehaalde input weer.

Introductie

Het programma Strategische Verkenningen van Rijkswaterstaat werkt momenteel aan een verkenning naar de infraopgave van de toekomst en de arbeidsmarkt. De verkenning moet inzicht geven in de veranderende waarde van werk en welke benodigde expertise, vaardigheden en samenwerkvormen in de toekomst van belang zijn.

Op basis van zeventien trends zijn er vijf toekomstverhalen geschreven. Aan de hand van deze toekomstverhalen gaat Rijkswaterstaat in gesprek met vijf doelgroepen (leerlingen, studenten, pas werkenden, opleiders en HRM-medewerkers) om te duiden hoe arbeid (vraag en aanbod) de komende jaren wordt gewaardeerd en ingezet. De uitkomsten van de gesprekken verwerkt Rijkswaterstaat tot inzichten en mogelijke interventies om nu al in te spelen op deze toekomstige ontwikkelingen.

In gesprek

Op 20 mei 2022 vond een groepsgesprek met medewerkers van opleidingen en een jongerenexpert plaats. Medewerkers van de volgende organisaties waren aanwezig:

- Hogeschool Windesheim
- Rijkswaterstaat
- Stichting Domein Built Environment
- Techniek College Rotterdam
- Universiteit Twente
- Youngworks (jongerenadviesbureau)

Tijdens het gesprek zijn er twee verhalen besproken. Aan de deelnemers werd gevraagd om elk verhaal een rapportcijfer te geven wat betreft de wenselijkheid en per verhaal een aantal positieve en negatieve elementen op te schrijven. Vervolgens verplaatsten de deelnemers zich in de toekomst. Hoe ziet die toekomst eruit en wat zijn daar de implicaties van voor werk? Tot slot spraken zij zich uit over de waarschijnlijkheid van het verhaal.

Na twee gespreksrondes over de twee verhalen werd afgesloten met een aantal algemene vragen.

Toekomstverhaal: het werk ligt voor het oprapen

Wat vinden jullie van dit toekomstverhaal?

Het rapportcijfer dat de deelnemers aan dit toekomstverhaal geven ligt tussen de 3 en 8.

Positieve elementen:

- Zelf kiezen waar je wilt werken
- Vervoer is goed geregeld
- Zelf regie over het ontwikkelen van jouw expertise
- Niet vastroesten bij één werkgever
- Overzichtelijk: je bent met één opdracht bezig

Negatieve elementen:

- Vorm van dwang in de app: als jij niet kiest, kiest de app voor jou
- App registreert kennis en skills in database. Die data is erg waardevol en kwetsbaar
- Zelfsturend opdrachten kiezen is voor jongeren niet wenselijk: zorgt voor veel druk om het juiste 'pad' te kiezen
- Gebrek aan structuur en cohesie: steeds nieuwe collega's en opdrachtgevers
- 'Jobhoppen' is voor de één beter weggelegd dan voor de ander. Ontstaan van 'winners' en 'losers'.

“Dit systeem zou ook minder stress op kunnen leveren want je hoeft jezelf niet te promoten. De app selecteert opdrachten voor jou.”

“Jongeren houden misschien wel van korte jobs.”

“Dit systeem hoeft niet te bestaan uit allemaal korte opdrachten. Misschien kan je ook kiezen voor meerjarige opdrachten.”

“Met de zelfsturende elementen in dit verhaal kan ik als ervaren arbeidskracht overweg. Voor jongeren kan dat juist veel stress opleveren, waardoor dit niet wenselijk is door de druk die dit systeem met zich meebrengt.”

Toekomstverhaal: het werk ligt voor het oprapen

Wat zijn de implicaties van dit toekomstverhaal?

Arbeidsmarkt

De manier waarop we werken is in dit verhaal enorm veranderd. Door de app is werkeloosheid verleden tijd, en zijn er nauwelijks open vacatures. Mensen kunnen makkelijk op afstand werken, waardoor ook de infrastructurele druk afneemt.

Ditsysteem heeft ook minder leuke consequenties. Mensen hebben geen binding meer met hun werkgever, missen de vaste patronen en voelen zich niet 'deel van een groter geheel'. Ook de intrinsieke motivatie om te werken is veranderd: men werkt voornamelijk nog voor het salaris en voor de goede beoordeling.

Robots werken samen met mensen en vervangen mensen. Bij veel werkgevers, zoals Rijkswaterstaat, zijn op termijn een stuk minder mensen nodig. Alleen de taken waar typisch menselijke *skills* voor nodig zijn, zoals (politieke en bestuurlijke) sensitiviteit of contact onderhouden met stakeholders, worden nog door mensen uitgevoerd.

“Als je kennis en vaardigheden hebt opgedaan in een bepaalde sector, dan is een diploma geen vereiste meer.”

“Als je civiele techniek hebt gestudeerd, heb je dan nog wel de keuze om kapper of tuinier te worden? Of bestaat de carrièreswitch niet meer?”

“Het gevoel van erbij horen kan alleen door contact tussen mensen. Dat blijft persoonlijk.”

“De *embodiment* binnen bedrijven verdwijnt. Kennis wordt niet meer fysiek van werknemer op werknemer doorgegeven, maar wordt digitaal opgeslagen.”

“Je blijft mensen nodig hebben op de werkplaats om contact te onderhouden met omwonenden en de buurt.”

“Al gaat sollicitaties afnemen.”

Toekomstverhaal: het werk ligt voor het oprapen

Wat zijn de implicaties van dit toekomstverhaal?

Keuze(stress) en werkgeverschap

Hoewel de NWApp voor werkzoekenden de meest passende opdrachten selecteert, kan dit voor mensen ook keuzestress opleveren. Vaste werkgevers zorgen voor stabiliteit, terwijl dit systeem werkzoekenden voor het blok zet om steeds weer de beste keuze te maken om hun beoordeling hoog te houden en hun vaardighedenprofiel aantrekkelijk te houden.

Men kiest werkgevers op basis van hun ranking. Dit zorgt ervoor dat werkgevers zich voordoen als perfecte werkgevers om maar de vijf-sterren beoordeling te krijgen.

Zelfsturende teams

Het werken in zelfsturende teams heeft veel potentie. Als in de NWApp de opdracht goed is afgebakend, het einddoel duidelijk is en het team wordt geselecteerd op basis van hun vaardigheden, is er geen behoefte meer aan een manager. Maar hoe definiëren opdrachtgevers het einddoel en de opdracht? Daar blijft toch een soort management voor nodig.

“Wat gebeurt er als je een keer een opdracht niet goed doet? Gaat je ranking dan omlaag?”

“Bedrijven passen zich voor de Bühne aan om een hogere ranking te krijgen, zodat werkzoekenden voor hun opdrachten kiezen.”

“Er wordt heel veel data over mensen en hun kwaliteiten geproduceerd. Maar hoeveel controle hebben wij daar zelf over?”

“Wie bepaalt welke vaardigheden jij krijgt in de app?”

“Zelfsturende teams hebben weinig van doen met het management, dat is prettig.”

“Dit systeem maakt de weg vrij voor ambitieuze en slimme mensen, zonder dat ze leiding hoeven te geven. Nu moet je eerst manager worden voordat je kan klimmen in de boom. In dit verhaal kan je je met complexere dingen bezig houden, zonder te hoeven managen.”

Toekomstverhaal: het werk ligt voor het oprapen

Hoe waarschijnlijk is dit toekomstverhaal?

Wanneer denk je dat dit verhaal zich afspeelt?

De meeste deelnemers denken dat dit toekomstverhaal zich afspeelt in 2030 of 2035.

De deelnemers zien veel elementen in het verhaal die al werkelijkheid zijn of in relatief korte tijd werkelijkheid kunnen worden.

Hoe waarschijnlijk vind je dit verhaal?

Of het verhaal werkelijkheid kan worden verschilt per sector en hangt ook af van de schaalgrootte. Op nationaal niveau is het onwaarschijnlijk dat de werkverdelingsapp werkelijkheid gaat worden. Op kleinere schaal zou dit wél mogelijk kunnen zijn.

Dergelijke applicaties bestaan al voor flexwerkers en ZZP'ers. Voor hen zijn deze apps erg handig. Voordat de rest van werkend Nederland deze manier van werken accepteert moet er eerst een sociale omslag plaatsvinden over de behoeftes van werk. Het is onwaarschijnlijk dat deze omslag volledig en overal gaat plaatsvinden.

Toekomstverhaal: wennen aan het water

Wat vinden jullie van dit toekomstverhaal?

Het rapportcijfer dat de deelnemers aan dit toekomstverhaal geven ligt tussen de 5 en 8.

Positieve elementen:

- Wonen op het water kan erg leuk zijn
- Veel dieren in de directe leefomgeving

Negatieve elementen

- Geen eigen keuze waar je kan of wilt wonen
- Heel veel Nederlanders moeten gehuisvest worden op het water, wat kan zorgen voor grote problemen
- Een waterrijke omgeving kan voor veel mensen een beperkend gevoel geven

“Ik word snel zeeziek, dus het lijkt mij helemaal niks om op het water te wonen.”

“De wereld is mooi, omdat wij ons goed hebben aangepast aan het water. Maar waarschijnlijk is het proces naar deze leefwereld verschrikkelijk. Misschien heeft een natuurramp ervoor gezorgd dat we op het water moeten leven.”

“Mensen willen op den duur ruimte om zich heen, dat krijgen ze in dit verhaal.”

Toekomstverhaal: wennen aan het water

Wat zijn de implicaties van dit toekomstverhaal?

Infrastructuur

In dit verhaal heeft een infrastructurele *system collapse* plaatsgevonden. De manier waarop wij onszelf verplaatsen en waarop wij wonen is volledig veranderd. Nederland is een soort Venetië waarbinnen mensen zich via het water verplaatsen, met waterbussen of eigen bootjes. Het wegennet is vervangen door botensnelwegen en iedereen heeft een vaarbewijs in plaats van een rijbewijs. Internationaal is Nederland de koploper op het gebied van waterbouw.

Er zijn, naast de *tiny houses*, ook veel hoge flats gebouwd om iedereen te kunnen huisvesten. Daarnaast zijn veel mensen verhuisd naar hoger gelegen gebieden om het water te ontvluchten.

Het landgebruik in het oosten van het land wordt nóg intensiever. Maar niet alles is mogelijk: er zijn moeilijke keuzes gemaakt om de grond te verdelen voor woningbouw, landbouw en industrie.

“Het duurt lang voordat de infrastructuur het aankan om iedereen over het water te vervoeren.”

“We moeten rekening houden met golven als we huizen bouwen.”

“De zwemvaardigheid moet drastisch omhoog in dit verhaal.”

“Het lukt mij nu al niet om mijn vrouw in een watertaxi te krijgen, laat staan om te wonen op het water.”

“We exporteren onze kennis van waterbouw over de hele wereld.”

“We kunnen niet de schaarse grond gebruiken voor landbouw én industrie én woningbouw.”

“Alleen waterliefhebbers blijven in Nederland wonen.”

Toekomstverhaal: wennen aan het water

Wat zijn de implicaties van dit toekomstverhaal?

Vaardigheden en opleidingen

Opleidingscentra moeten vrijwel alle studenten huisvesten. Op een andere plek wonen dan waar jouw opleiding is zal niet mogelijk zijn door het gebrek aan snel openbaar vervoer, zoals de trein. Of studenten volgen hun opleiding online.

Veel meer studenten kiezen voor studies die met water te maken hebben. Dit kunnen studies over hoogwaterveiligheid zijn, maar ook studies die gericht zijn op het verbouwen van voedsel op water. Daarnaast is er veel omscholing nodig van technisch personeel zodat zij om kunnen gaan met de uitdagingen van water-infrastructuur.

Massamigratie

Op lange termijn zouden we de Randstad op moeten geven. Het is onlogisch om te blijven investeren in een risicogebied. Het Nederlandse beleid past zich niet aan op de risico's die de verre toekomst met zich meebrengt. Op Europees niveau moet er nagedacht worden over de inrichting van ons continent, en het wegtrekken uit risicogebieden.

“Omscholing is hard nodig in dit verhaal. Autofabrikanten moeten namelijk op grote schaal boten gaan bouwen.”

“Studenten gaan dichterbij huis studeren door de lastige infrastructuur.”

“We gaan studenten de wereld rond sturen naar plekken waar culturen al jarenlang wonen op het water, om van hen te leren.”

“We moeten werk creëren waar het veilig is.”

“Er is genoeg ruimte op de wereld, maar we wonen we op de verkeerde plekken.”

Toekomstverhaal: wennen aan het water

Hoe waarschijnlijk is dit toekomstverhaal?

Wanneer denk je dat dit verhaal zich afspeelt?

De meeste deelnemers denken dat dit toekomstverhaal zich afspeelt na 2050, sommigen denken in 2070.

Ze verwachten dat Nederland zich de komende tijd nog goed kan beschermen tegen het water. Er zijn namelijk nog genoeg technische en financiële mogelijkheden, politieke wil en maatschappelijke druk om Nederland tegen het water te blijven beschermen.

Hoe waarschijnlijk vind je dit verhaal?

De waarschijnlijkheid van het verhaal verschilt per element. Veel van de technische elementen in het verhaal zijn al mogelijk of zijn in de nabije toekomst te realiseren en daarmee waarschijnlijk. Ook zou het mogelijk zijn om een pilot te starten op het IJsselmeer om deze manier van leven uit te testen.

De deelnemers vinden het erg onwaarschijnlijk dat (laaggelegen) Nederland in de toekomst volledig onder water komt te staan.

Werken in de toekomst

Hoe werken we in de toekomst?

Tot slot vroegen we de deelnemers of zij nog aanvullingen hadden als het gaat om werken in de infrastructurele sector in de toekomst. Hieronder enkele citaten:

“Kinderen willen tegenwoordig allemaal influencer worden, omdat dat zichtbaar is op social media. Mensen die werken aan de ruimtelijke inrichting hebben dat veel minder, terwijl zij hard nodig zijn.”

“We moeten met elkaar in gesprek om het verbeteren van de leefomgeving te waarderen, waardoor we interesse en waardering in beroepen als stratenmaker kweken.

“Opleidingen moeten zich aanpassen aan de vraag vanuit het bedrijfsleven. Zo hebben afgestudeerden de benodigde skills om aan de slag te gaan in het professionele leven.”

“De vaardigheid om mensen mee te kunnen nemen in maatschappelijke opgaven wordt steeds belangrijker.”

Advies voor Rijkswaterstaat

We vroegen de deelnemers om een advies te geven aan Rijkswaterstaat. Hieronder enkele adviezen:

“De gehele infra-sector moet investeren in technisch onderwijs. De sector kan veel meer samenwerken met het onderwijs. Als we de krachten bundelen kunnen we bijvoorbeeld het praktisch onderwijs behouden in het MBO.”

“Er moet meer aandacht zijn om tussen generaties infra-werkers ervaring en kennis door te geven.”

“Als opleiding horen wij graag van het bedrijfsleven welke kennis en kunde nodig is in de maatschappij. De dialoog tussen opleiding en bedrijfsleven moet blijven bestaan.”

“Zorg dat werken in de infra-sector inclusiever wordt. Zodat vrouwen en minderheden ook gemotiveerd worden om voor de techniek te kiezen.”